

суспільних мобілізацій західному і південно-східному «крилам» країни протистоїть масивний схильний до індивідуалізму, недовіри до держави і навіть дещо атомізований центр. Складність внутрішнього макрозонального устрою – це не унікальна особливість України – погляньмо хоча б на Італію чи Іспанію, не кажучи уже про Німеччину чи США. Але це лише підтверджує критичну важливість регіональної політики, котра з необхідністю має виходити із територіальної політико-ідеологічної гетерогенності України.

Список використаних джерел:

1. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. – М.: ООО «Издательство АКТ», 2003. – 603 с.
2. Архів дослідницького центру «Імідж-контроль». - Матеріали досліджень за 1 квартал 2018 року. – Результати всеукраїнського соціологічного опитування 1-21 лютого 2018 р. – 24 980 респондентів.
3. Архів дослідницького центру «Імідж-контроль». - Матеріали досліджень за 2001 -2016 роки.

*Гордієнко Михайло Григорович, кандидат політичних наук, доцент,
Університет Державної фіскальної служби України*

СУЧАСНИЙ ТРЕНД РЕГІОНАЛІЗМУ ЯК СПОСІБ НАБЛИЖЕННЯ ВЛАДИ ДО НАРОДУ

Буття людської цивілізації у глобалізованому світі визначається процесами прискореної зміни соціальної реальності, що потребує швидкої й адекватної реакції владних структур на політичну динаміку. Щоб вчасно та якісно задовольняти широкий спектр соціальних запитів громадян, влада зобов'язана бути компетентною, патріотичною, легітимною й уникати протистояння за розподіл посад та привілеїв. Меседжи низового рівня соціуму має акумулювати місцева влада і формувати управлінські рішення у відповідності до волі громади. Зважаючи на зазначені обставини політична стабільність суспільства напряму корелюється із ефективно діючими органами місцевого самоврядування. Значно ефективніше проблеми вирішувати відразу на місцях, аніж делегувати їх до центру й марнувати час. Усталеним у європейському лексиконі є твердження про те, що **регіони – це надійна основа демократії**, підґрунтя для розвитку культури, національної самобутності. Самодостатні регіони є продуцентами соціально-економічного розвитку держави. **В епоху тотального нівелювання ідентичності, панування космополітичних**

ідеологом посилюється роль і значення регіону як індикатора зрілості нації, чинника формування громадянського суспільства й розбудови міцної держави.

Існуючі джерела з даної проблеми засвідчують, що оптика вивчення регіональних питань здійснюється за різними критеріями: виокремлюються регіони на основі економічних, культурних, політичних, етнічних тощо чинників. Метою нашого дослідження є з'ясування цілісного бачення регіону як визначального суб'єкта державотворення в умовах трансформації. Підтримку і розвиток регіонів треба розглядати **не як потурання відцентровим процесам, а як можливість реалізації потенціалу місцевих громад для зміцнення національного субстрату**. Базуючись на історичних, ментальних, культурних, мовних, релігійних традиціях свого народу регіони апіорі не можуть бути джерелом сепаратизму. Стійка політика регіоналізму збалансовує територіальні диспропорції країни, сприяє вирішенню економічних і соціальних проблем.

Варто відзначити, що з часу проголошення незалежності українська державність наразі проходить найтяжче випробування свого буття – гібридну навалу путінського деспотизму, системну корупцію посткомуністичного режиму, дезінтеграцію соціуму, чвари правлячого класу. Вести війну на різних фронтах дуже складно. Потрібна мобілізація всіх ресурсів, ключовим серед яких є потенціал регіонів. Успішна практика мирного вирішення конфліктних ситуацій в межах регіону – чи то політичних, економічних чи територіальних питань – може дати позитивний імпульс державотворення. **Ключовий тренд сьогодення – інтеграція регіонів**, що пов'язана з прогресом, ефективним управлінням і консолідацією суспільства. Проте є й інший підхід, який розглядає соціальну інтеграцію як загрозу для свободи і розвитку громадян держави, посилення поляризації суспільства: багаті багатіють, а бідні стають ще біднішими. Автор поділяє перше твердження, в якому інтеграція пов'язана із правами та обов'язками індивідів, їх відповідальністю перед місцевою громадою й державою.

Ми схильні вважати, що **феномен регіоналізму актуалізується в період соціальної біфуркації**. Як тільки українські громадяни вийшли на Майдан для усунення кремлівських маріонеток на печерських пагорбах й утвердження суверенного буття, так наш одвічний супротивник – московіти – перейшли в наступ. Насамперед вони скористалися підтримкою обдуреного населення українських регіонів. Люди так легко піддаються пропаганді тому, що «регіони України – уявлення, породжене адміністративним управлінням територією, – зазначає С. Дацюк. Регіони позбавлені суб'єктності, оскільки ними керує адміністративний апарат

центральної влади, а регіональних громад, які тільки й можуть бути суб'єктами самоврядування, не існує. Як суб'єкти можуть розглядатися тільки міські громади. У середині адміністративної традиції процеси регіоналізації і взаємодії регіонів розглядаються як базові для відтворення самого адміністративного ресурсу» [1, с. 100]. Процес регіоналізації залежить від якості політичного істеблїшменту країни, соціально-економічного розвитку території та рівня національної свідомості громадян.

Надмірна концентрація матеріальних ресурсів, адміністративно-бюрократичних повноважень, інформаційних потуг породжує спокусу узурпації влади й використання її в меркантильних цілях. Ці тенденції характерні для пострадянських політичних практик. Вони різко дисонують з демократичними принципами й плюралістичними засадами відкритого суспільства. Тому **вектор соціально-політичних трансформацій у пострадянському просторі зміщується від центру до регіону**, який має нарощувати свої потуги, ставати конкурентоздатним і брати відповідальність за долю держави. Політика регіоналізму передбачає не стільки адміністративно-територіальні зміни, скільки виховання нової свідомості громадян. Потрібно поширювати ідею про те, що реальна можливість регіону здійснювати вплив на державотворчі процеси не лише підносить його значимість і суб'єктність, а й дає змогу диверсифікувати управлінську вертикаль, зробити владу ближчою до людей. Останню тезу ми спробуємо ґрунтовніше аргументувати у подальших рефлексіях.

З іншого боку, посилення суб'єктності регіонів може спричинити **дифузїю (занепад) влади й дезінтеграцію суспільства**. Існує думка, що радикальні зміни суспільного життя поступово ведуть до занепаду різних видів влади – від політичної до інформаційної. Авторитетні політичні лідери чи партії вже не можуть так легко, як було в минулому, реалізувати свої амбіції. Їм не вистачає владних ресурсів. **Нині, за наявності політичних технологій, засилля популізму, реклами, пропаганди стало простіше здобути владу, однак значно важче її здійснити і набагато легше втратити**. Головний редактор журналу Foreign Policy Мойсес Наїм стверджує, що глобальні інститути влади втрачають свою здатність вселяти покору. Автор показує, що влада урядових, військових, релігійних чи бізнесових структур поступово занепадає. Зрештою, перемога Майдану, за його логікою, обумовлювалася не лише мужністю й жертовністю українських громадян, а й помітним ослабленням влади в усіх її проявах. Мойсес Наїм підкреслює таку особливість: «Перехід частини повноважень до місцевих і регіональних представницьких органів змінило також перспективи й публічний профіль

мерів і губернаторів: у них або з'явилися можливості для самореалізації на загальнонаціональному рівні, або альтернативні варіанти в обхід столичної влади... Деякі вчені стверджують, що багато міст і регіонів сьогодні настільки вийшли з під влади центральних органів управління, що можна говорити про сучасну версію середньовічної моделі міст-держав» [2, с. 170]. До цього додаємо тезу про те, що уряди, які втратили мандат довіри не можуть бути ефективними. Різке зростання кількості й складності механізмів стримувань і противаг є прямим наслідком зниження довіри до влади як у центрі, так і на місцях. Виходячи з цього в кризових умовах сучасної України вкрай важливо відновити довіру до уряду та політичного істеблішменту й неухильно зміцнювати владу на місцях.

Сучасний тренд регіоналізму – не панацея у вирішенні всіх проблем. Мова йде про те, що держава мусить підтримувати ті ініціативи знизу, які спрямовані на утвердження порядку, збереження цілісності нації, її культури, традицій, духовності. **Не можна назвати досконалою ту соціальну локацію, в якій ігноруються права та інтереси людини.** Держава апріорі далека від демократії, якщо неспроможна створити умови для реалізації політичних запитів своїх громадян на регіональному чи місцевому рівні. **Імператив демократії полягає в тому, що народ є суб'єктом державотворення й агентом владних відносин.** Але досконалий політичний устрій можна утвердити спільними зусиллями уряду і громади. Тобто, розбудова держави – це колективні дії як з боку влади, так і з боку суспільства. При цьому, «політика, що проводиться регіональною владою на місцях (або місцевою владою в регіонах) має узгоджуватися у своїх суттєвих моментах із загальнодержавною владою. Регіональний аспект повинен бути у різних областях політики, тієї або іншої конкретної влади» [5, с. 253]. Саме із владою на місцях системно спілкується переважна більшість громадян. Досвід цієї комунікації люди потім переносять на відносини з центральною владою. Це робить необхідним формування вже на місцевому рівні позитивного іміджу влади.

Інший важливий аспект зазначеної проблеми полягає в тому, що на регіональному рівні значно легше здійснювати моніторинг владних структур, пізнавати політичні технології і маніпуляції та проводити ротацию місцевих еліт. Зазначена теза є актуальною для сучасної України, яка ніяк не позбудеться пострадянського синдрому етатизму й централізації, коли регіони стають додатком великого капіталу. Виходячи з цього нагальним у вітчизняному політичному просторі є **демонополізація регіональних вотчин олігархів. Новітні українські магнати здійснюють феодалську експлуатацію регіонів для власного**

збагачення та використовують їх мешканців як електоральний ресурс у своїх політичних проектах. Це легалізує корупційні схем управління, розширює тіньовий сектор економіки, маргіналізує державу, підриває її національну безпеку і політичну суб'єктність.

Генеральна тенденція сучасного політогенезу формулюється так: централізована вертикаль влади помітно втрачає підтримку в умовах плюралістичної ейфорії глобалізованого світу. Держава, що прагне посісти гідне місце в ієрархії сучасного світу має визнати регіон на конституційному рівні, з метою гарантування його автономії, самобутності й соціально-політичного устою. Тоді будь-яка зміна статусу регіону може бути здійснена лише за участю громади, що його населяє. У такому разі реалізація суб'єктності буття спільноти буде наближена до джерела влади – народу. У цьому контексті професор Колумбійського університету Д. Сарторі висловлює слушну думку про те, що «демократія полягає не тільки в переході влади знизу вгору, а ще більшою мірою – в її опусканні вниз. Якщо під час цього двостороннього процесу народ втрачає контроль, тоді постає небезпека, що врядування над народом не матиме нічого спільного з урядуванням народу» [4, с. 36]. За такої **ерзац-демократії, яка притаманна для перехідних суспільств, активізується популізм і анархія.** Належність влади народу визначає її легітимність і суспільну довіру. **Легітимною є та влада, яка детермінується знизу, з регіонів, уособлює еманацию народної волі й базується на соціальному консенсусі та законі.** Регіональна політика покликана сприяти перманентній участі громадян у визначенні базових пріоритетів державного устрою.

В політичній історії новітньої України тема регіоналізму піднімалася часто з кон'юнктурних міркувань. Суб'єкти політики, що приходять до влади прагнуть максимальної концентрації ресурсів і засобів управління включно з регіонами або декларують популістські гасла про лібералізацію органів місцевого самоврядування для налагодження тісного співробітництва з ЄС. Регіональна політика часто експлуатується з метою ресурсного зміцнення електоральної бази. **Вітчизняні практики політогенезу не вписуються в європейський тренд регіоналізму.** Політичні реалії пострадянської України засвідчують системне **інституційне відтворення централізованої моделі функціонування влади у формі диктатури олігархату.** Цей режим реалізовував стратегічно хибний політичний курс, що проявляється у надмірній узурпації влади, тотальній корумпованості чиновників, для яких притаманний авторитарний стиль керівництва, патологічна схильність до зради національних інтересів тощо. В новітній Україні від центру до регіонів і навпаки швидкими темпами поширюються антидержавні

тенденції, правовий нігілізм, насилля, кримінал. **У результаті замість демократичної і правової держави ми отримали неофеодального монстра із сепаратистськими анклавом.**

Стара парадигма командно-адміністративних методів управління у постмайданній Україні вичерпала свій потенціал. Назріла необхідність докорінної трансформації вітчизняної політичної системи. У цьому контексті треба враховувати, що «особливості модернізації України зумовлені технологічною відсталістю економіки та соціальної інфраструктури, наявністю чітких ліній соціокультурного розколу, – стверджує Є. Перегуда. Це обумовлює не лише складність модернізації, а й відсутність національної єдності як її передумови. Завдання досягнення цієї єдності має бути розв’язане у процесі модернізації. Специфіка модернізації України також обумовлена тенденціями світового розвитку – становленням постіндустріального суспільства, розвитком комунікаційних технологій, крахом держави загального добробуту тощо. Модернізація соціокультурно розколотого суспільства вимагає пріоритету соціально-економічних цілей, що має сформувати передумови для консолідації... Водночас провайдером модернізації у такому суспільстві не може бути авторитарний режим. Урахування цих суперечливих реалій зумовлює зосередження уваги на регіональній політиці. Міра співвідношення централізації/децентралізації за радикальної модернізації не може бути визначена апіорі, а залежить від становлення громадянського суспільства. Проте таке становлення теж залежить від чіткості цілей і заходів модернізації та їх реалізації» [3, с. 58]. З цього судження випливає, що регіоналізм не коректно тлумачити у локальній проекції. Досягнути консолідації соціуму без сильних регіонів доволі складно, так само як і забезпечити суб’єктність регіонів у деградованому суспільстві є проблематичною справою.

Завершуючи дослідження відзначимо, що поточні політичні реалії й майбутня перспектива ставлять проблеми регіоналізму в центр уваги пересічних громадян, інститутів влади й академічної науки. Вироблення механізмів взаємодії центру з регіонами є ключовим фактором національного державотворення. Його неодмінними атрибутами є легітимація форми правління, державного устрою, політичного режиму, а також визначення адміністративно-територіальної моделі управління й системний моніторинг влади громадою. **Критерієм ефективності регіональної політики є забезпечення високих стандартів життя суспільства.** За умови раціональної організації й ефективного використання потенціалу регіонів можна суттєво покращити життя людської спільноти.

Особливо ця проблема гостро стоїть в українських реаліях, де загострення регіональних протиріч і зовнішня агресія путінського неоімперіалізму вилилося у військове протистояння й втрату наших територій. І навіть два майдани та війна на Донбасі не усунули згубної практики вітчизняної псевдоеліти збурювати сепаратистські настрої регіонів для поліпшення своїх рейтингів і задоволення владних амбіцій. Треба наголосити, що **найбільшим дефіцитом пострадянської України** є не стільки кадровий, інтелектуальний чи фінансовий, хоча і вони, безумовно, дошкуляють нашому соціуму, скільки **дефіцит довіри до центральної і регіональної влади**. Увесь період української незалежності ми марнували час на міжусобні війни між елітами, грабування держави олігархами, суперечки між кланами, псевдопартіями, церквами тощо. Натомість, щоб зберегти державність треба виховувати національно свідомих патріотів, політично зрілих громадян з проукраїнським світоглядом. Наразі констатуємо: **нерозвиненість низової демократії за умови розширення повноважень регіонів може відкрити як простір для державотворення, так і створити удільні князівства із сепаратистськими амбіціями**. Тому потрібно шукати нову парадигму управління регіональним розвитком, яка не суперечить національним інтересам держави. Оптимальна модель регіональної політики – це запорука успішного реформування держави й консолідації суспільства.

Список використаних джерел

1. Дацюк С. Інтелектуальна політика / С. Дацюк. – Львів: Незалежний культурологічний журнал «І», 2010. – 467 с.
2. Мойсес Наїм Занепад влади: Від владних кабінетів до полів битви й церков, а потім і до держави, або чому сьогодні бути при владі означає зовсім інше, ніж колись / Мойсес Наїм; пер. з англ. О Дем'янчук. – Київ: Форс Україна, 2017. – 448 с.
3. Перегуда Є. В. Виконавча влада України: політико-правові аспекти модернізації: монографія / Є. В. Перегуда. – К.: Логос, 2013. – 408 с.
4. Сарторі Д. Основи теорії демократії: народ і врядування / Д. Сарторі // Демократія: Антологія / Упоряд. О. Проценко. – К.: Смолоскип, 2005. – С. 25–40
5. Халипов В. Ф. Энциклопедия власти / В. Ф. Халипов. – М.: Академический Проект; Культура, 2005. –1056 с.